

להראות עובת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תקב
ערש"ק פרשת שלח ה'תשע"ה

צלפחד בשעה ש"וילונו . . כל בני ישראל?"

"בן עמרם" - לשון זילות או לשון כבוד?

פלוגתת הרמב"ם והראב"ד בשחיטת נכרי

הוראה בעבודת ה' מ"פטנט" חדש

פְּתַח הַדָּבָר

בעזרה"ת.

לקראת שבת קודש פּרשת שלח הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תקב), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים נאמרו הביאורים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,

מכון אור החפידות

להעלות את הכוחות לדרגא עליונה ומזוככת יותר

אך בפנימיות הדברים, הרי למרות שבתפיסא החיצונית דומות חסידות ותשובה בדבר זה – שתיהן הן תיקון העבר והטוב והיושר של ההווה. בכל זאת אין הן דומות ממש.

התיקון של תשובה הוא היציאה מהרע, כדי לרחוץ ולנקות את לבושי הנפש, מחשבה דיבור ומעשה מהלכלוך שהרע לכלך אותם, והטוב והיושר של ההווה הוא ההסכם והפועל שלא ישוב לכסלה עוד.

ואילו התיקון של חסידות הוא חיפוש העצות איך להביא לדרגא עליונה ומזוככת יותר. והטוב והיושר של ההווה הוא, מה שחסידות מחפשת להעלות את כוחות השכל והמדות ולבושי הנפש, מחשבה דיבור ומעשה, לדרגא עליונה ומזוככת יותר.

חסידות מתעסקת בעיקר בענין עצמו

ההפרש הכללי בין תשובה לחסידות בעבודה הוא:

תשובה מתעסקת בעיקר עם בעל התשובה, איך לתקן את העבר ואיך להתנהג בהווה שיהי' בטוב וביושר. ואילו חסידות מתעסקת בעיקר בענין עצמו, איך להעלותו לדרגא עליונה יותר, וזאת גם כן בשני הזמנים: הן העצות בתיקון העבר והן באופן הטוב והיושר בהווה.

שנותיהם של חסידות וחסידים הן כשנות קיום העולם, אך תורת החסידות ודרכי החסידים, לא רק במושגם החיצוני אלא גם במושגם הפנימי – התפתחו מזמן לזמן.

(ספר השיחות [המתורגם] ה'ת"ש ע"ב, עמ' 28)

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב חיים דוד (בר"י) וילהלם, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום
חריטונוב, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש.....

היכן היא צלפחד כאשר "וילונו... כל בני ישראל"?

מדוע מאריך רש"י בעניין חטאו של צלפחד? / עיקר טענת בנות צלפחד היתה שאביהן לא חטא בחטא הקשור לארץ ישראל / המקושש לא חטא בחטא המרגלים ואין טעם שייענש בענשם / ביאור במחלוקת ר' עקיבא ור' שמעון

(עי' לקוטי שיחות ח"ה שיחה ב' לפרשתנו)

ט. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

י. יינה של תורה.....

תפילת משה - על יהושע דוקא

הטעם שתפילת משה - "י-ה יושיעך מעצת מרגלים" היתה רק על יהושע ולא על כל המרגלים; ביאור טעות המרגלים ע"פ פנימיות.

(עי' לקוטי שיחות ח"ב שיחה ל' לפרשתנו)

יג. פנינים.....

דרוש ואגדה

יד. חידושי סוגיות.....

פלאוגת הרמב"ם והראב"ד בשחיטת נכרי

יביא מה שביאר הגאון מרוגטשוב דאיפליגו אי חשיב הנכרי לקלקל במעשיו / יקדים דמצינו ב' סברות בגדר "מכשיר" אי הוי כחשיבות הדבר שאליו הכשיר / יסיק דאיפליגו בכללות גדר נכרי לענין דיני התורה אי חשיבי מעשיו כישראל

(עי' לקוטי שיחות ח"ה שיחה ג' לפרשתנו; ח"ב שיחה ג' לפרשת ויצא)

יט. תורת חיים.....

הוראה בעבודת ה' מ"פמנט" חדש

כא. דרכי החסידות.....

מה בין "חסידות" ל"תשובה"?

דרכי החסידות

שיחות ב"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש
וצוקלה"ה נבנ"מ זי"ע
ואגרות קדשו בענייני עבודת השי"ת

מה בין "חסידות" ל"תשובה"?

"אך בפנימיות הדברים, הרי למרות שבתפיסה החיצונית דומות חסידות ותשובה בדבר זה - שתיהן הן תיקון העבר והטוב והיושר של ההווה. בכל זאת אין הן דומות

ממש"

לתקן את העבר ולשמור על ההווה

שנותי של "חסידות" היא כשנות קיום העולם. הגמרא אומרת: ה' רבי מאיר אומר אדם הראשון חסיד גדול ה'. חסיד זקוק לחסידות, בלי חסידות לא יכול להיות חסיד.

חסידות משמעה שני דברים: לתקן את העבר ולשמור על ההווה, והעתיד הוא ממילא כפי שצריך להיות, ואופן ה'ממילא' הוא "עבודה של 'ממילא'".

אברך חסידי כשיתעמק במלים אלו - והרי כך צריך להיות בכל אמרה ששומעים, הן אימרה של השכלה והן אימרה של עבודה, הנה בראש ובראשונה יש לקלוט היטב את האימרה, שלא להיות מוטעה בה. לאחר מכן, כאשר יודעים את האימרה היטב ובבבירות, צריכים להתבונן ולהתעמק בה.

- כשמתבוננים ומתעמקים בכך, שחסידות משמעה תיקון העבר והטוב והיושר של ההווה, מן ההכרח שתתעורר בכל אחד השאלה מה ההבדל בין חסידות לתשובה - גם תשובה היא תיקון העבר והטוב והיושר של ההווה, מה מחדשת אפוא חסידות לגבי תשובה?

טובות מהיצה"ר.

והעצה לכך היא, שלזמן מסוים יתנתקו מהאוויר החיצוני, יסתגרו בד' אמות של בית הכנסת, ישיבה או בית מדרש, ושם להתחמם יותר מהרגיל, באהבת השם, אהבת התורה ואהבת ישראל, וה"שק" הפרטי משתחרר מהחידקים של היצר הרע. ומה שמכניסים בו אז, הוא בריא ושימושי.

וכשם שבשקים – כפשוטם – לא די בחיטוי חד פעמי כדי שזה יהי' מושלם, כך גם בשק האדם, כשקמים מהשינה, צריך להתמלא מחדש בחמימות חסידית ואז יכולים להיות בטוחים [שיצליחו] להיות עובדי ה' לומדי תורה ומקיים מצוות.

(אגרות קודש חלק ד' עמ' שב (תרנ"ט))

לא די בניצוץ הראשון

מכל דבר שיהודי רואה אפשר ללמוד הוראה גם בחיים הפרטיים, כפי ששמענו זאת פעמים רבות מחמי כ"ק אדמו"ר בשם הבעל שם טוב הקדוש, וגם מעסקיו ניתן ללמוד רמו לכך:

לפי מה שהרב . . . שי' כותב לי, העסק שלו קשור ברכבים. ענינו של רכב הוא שיש לו את החומרים ואת הכוח שבאמצעותם הוא יכול לנוע ממקום אחד לשני. אמנם הדחיפה הראשונה באה ע"י ניצוץ שהוא ההתחלה של כל תנועת הרכב בהמשך, אולם אם יצטרכו לניצוץ התחלה זה לעתים קרובות, או לצורך כל קטע מנסיעת הרכב, אזי אין מצבו של הרכב טוב.

כך גם באדם ובפרט אצל יהודי:

התכלית של יהודי היא, שיהי' עובד ה' – לשרת את הקדוש ברוך הוא – ולעבוד בכוחות שהשם יתברך נתן בתוך הנפש האלוקית שלו גם עם הנפש הבהמית שלו. בתחילה, או מזמן לזמן, הוא – האדם – מקבל ניצוץ שמתחיל את כל התהליך, אבל זה לא טוב שיודקו לניצוץ הזה לעתים קרובות יותר, ובודאי שאסור להרשות זאת, [זאת] ע"י כך שצריך להאזין לניצוץ – רמו – הראשון, ולעבוד את השי"ת עם הכוחות האישיים שהשי"ת נתן באדם.

(אגרות קודש חלק ו' עמ' מו (תרנ"ט))

מקרא אני דורש

היכן הי' צלפחד באשר "וילונו . . כל בני ישראל"?

מדוע מאריך רש"י בעניין חטאו של צלפחד? / עיקר טענת בנות צלפחד היתה שאביהן לא חטא בחטא הקשור לארץ ישראל / המקושש לא חטא בחטא המרגלים / אין טעם שייענש בענשם / ביאור במחלוקת ר' עקיבא ור' שמעון

בפרשתנו (טו, לב) מסופר אודות חטאו של המקושש עצים: "ויהיו בני ישראל במדבר, וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת". ולא פירש הכתוב מי הי' "איש" זה, וגם רש"י – שענינו לפרש "פשוטו של מקרא" – אינו מתעכב לפרש זה בפרשתנו.

אמנם לקמן, בפרשת פינחס, מספר הכתוב (כו, ג-ד) אודות טענת בנות צלפחד, שרצו לקבל את חלק אביהן בארץ ישראל, ואמרו: "אבינו מת במדבר, והוא לא הי' בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קרח, כי בחטאו מת ובנים לא היו לו. למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו, כי אין לו בן, תנה לנו אחוזה" וגו'. ועל מה שאמרו "כי בחטאו מת" – מביא רש"י את דברי רבי עקיבא שהוא, אביהן, הי' ה"מקושש עצים". וז"ל: "לפי שהיו באות לומר 'בחטאו מת', נזקקו לומר לא בחטא מתלוננים, ולא בעדת קרח שהצו על הקב"ה, אלא בחטאו לבדו מת, ולא החטיא את אחרים עמו; רבי עקיבא אומר: מקושש עצים הי', ורבי שמעון אומר: מן המעפילים היה".

והיינו, שלדעת רבי עקיבא הי' צלפחד ה"מקושש עצים". אמנם רבי שמעון חולק עליו וסובר שה"מקושש" הי' אדם אחר, ואילו צלפחד מת בחטא המעפילים – אלו שהעפילו

בחזקה להיכנס לארץ ישראל, אף שאמר להם משה שלא יעלו, כמסופר בפרשתנו (יד, מ ואילך).

ולכאור' אריכות זו ברש"י צריכה ביאור (בהבא לקמן - ראה גם משנ"ת במדור זה לש"פ פינחס תשס"ח, והוא מלקו"ש ח"ח ע' 171, וצורף הדברים לכאן):

ענינו של רש"י הוא לפרש "פשוטו של מקרא", ובדרך הפשט מובן העניין - בנות צלפחד באו לומר שאביהם מת מחמת חטא פרטי מסוים, ולא הי' "בתוך העדה הנועדים על ה'" (כלומר, שהוא לא חטא באופן של "החטיא את אחרים עמו"). מה מכריח את רש"י לבאר בדיוק כמה חטא צלפחד, ועד שהביא שתי שיטות בדבר - בשעה שהכתוב תם ולא פירש?

[במפרשי רש"י שם (רא"ם. גור ארי'. משכיל לדוד. באר בשדה. ועוד), הביאו ראיות מלשונות הכתובים. וכגון, שלומדים 'גזרה שווה' מהכתוב בפרשתנו שבו נאמר 'ויהיו בני ישראל במדבר' להכתוב בצלפחד "אבינו מת במדבר" (וכדברי הגמ' - שבת צו, ב). ועד"ז להשיטה שצלפחד הי' מן המעפילים, ש"הם עלו אל ראש ההר ועברו אמימרא דרחמנא לילך דרך המדבר, וזהו דקאמר 'מת במדבר' - פירוש: מת בשבי' המדבר, שלא רצו לילך דרך שם" (באר בשדה).

אבל כבר נתבאר כמה פעמים שקשה להעמיס פירושים כאלה בדברי רש"י, שענינו לפרש פשט הכתובים. ואם הי' רש"י מתכוון לראיות בסגנון זה, הרי הי' לו לאומרם בפירוש, ולא לסמוך על התלמיד שיבין זה מעצמו. ועכצ"ל שדברי רש"י מוכחים מתוך פשט הכתוב גופא, כדלקמן].

ב. ביאור העניין:

עיקר טענת בנות צלפחד היתה שאביהן לא חטא בחטא הקשור לארץ ישראל.

ולכן הדגישו שהוא לא הי' "בחטא מת'אוננים" - כלשון רש"י (בפירוש הרמב"ן שם מועתק "מתאוננים". אבל צע"ג בזה, ואולי הוא טעות הדפוס) - שהכוונה בזה היא למה שכתוב בפרשתנו, בהמשך לחטא המרגלים (יד, ב ואילך): "וי'אנו על משה ועל אהרן כל בני ישראל ויאמרו אליהם כל העדה... ולמה הי' מביא אותנו אל הארץ הזאת" - שכל העם התלוננו על הכניסה לארץ ישראל.

ומובן ש"מדה כנגד מדה" - כיון שהתלוננו בעניין זה של ארץ ישראל, לכן ניטלה מהם הזכות בארץ ישראל, וכמו שאמר הקב"ה (יד, כו ואילך): "את תלונות בני ישראל אשר המה מלינים עלי שמעתי... כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם... אשר הלינותם עלי, אם אתם תבואו אל הארץ אשר נשאתי את ידי לשכן אתכם בה כי אם כלב בן יפונה יהושע בן נון".

תורת הימים

מכתבי עצות והררכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

הוראה בעבודת ה' מ"פנטט" חדש

"מכל דבר שיהודי רואה אפשר ללמוד הוראה גם בחיים הפרטיים, כפי ששמענו זאת פעמים רבות מחמי"ר כ"ק אדמו"ר בשם הבעל שם טוב הקדוש"

◇ ◇ ◇

איך להשתחרר מ"חיידקי" היצר?

בטח יודע מה שכ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר פעמים רבות בשם הבעש"ט הק', שכל דבר שיהודי שומע ורואה, ביכולתו ללמוד מזה מוסר השכל בעבודתו הפרטית לה' יתברך, ובפרט מדבר שהוא מקור פרנסה, שדורש משך זמן - הרבה ימים בשנה והרבה שעות ביום.

העסק שלו, שהולך לעשות בשעה טובה ומוצלחת, עם הפנטט החדש, מתבטא בכך שלוקחים שקים משומשים, שעל ידי זה שהשתמשו בהם נתפסו בהם חיידקים, שלא זו בלבד שאינם מביאים תועלת, אלא אדרבה הם עוד עלולים להזיק למה שיכניסו בשקים. מחפשים עצות, אפוא, כיצד להסיר את החיידקים, ואחת העצות היא שמניחים את השקים במקום סגור, ועושים שם חם יותר מהרגיל, חום שהחיידקים לא יכולים לסבול, ובמילא השקים משתחררים מהחיידקים, ואפשר להשתמש בהם שוב.

כך גם בחיים שלנו, כשהיצר הטוב בא לאדם [בגיל] שלש עשרה שנה, האדם הוא כבר משומש, ע"י היצר הרע שבא לפני שלש עשרה שנה, והוא היצה"ר טוען שיש לו חזקה על גוף האדם ועל המחשבות דיבורים ומעשים שלו, והוא הבכור. הנה ישנה עצה לכך שבמחשבה דיבור ומעשה לא יתפסו בקלות פניות מחשבות זרות או כוונות לא

סר מעליהם".

וי"ל דהוא הוא ענין "צילו של המקום", וכמשל הצל המדוד לפי ערך האדם, היינו דהעכו"ם זכו בחשיבות לעצמם מאת המקום (ולא רק בגדר חשיבות ד"טפל" לישראל, מגדר "הכשרה"), והוא "גדר השגח"פ". ולומר דאיכא בעכו"ם "צילו של המקום" שייך שפיר רק להרמב"ם.⁹

מתו" (ב) סתירה מני" ובי" מתחיל "כשרים" ל' רבים, ומפרט "איוב" - יחיד -

א) עפמש"נ דעד יציאתם ממצרים "לא שלם עון האמורי" (לך טו, טז ובפרש"י) משמע, ע"פ פשט, דעד אז היו כמה "כשרים" (ל' רבים). (ב) "סר צילם" ולא "אין צל" וכיו"ב, וכדלעיל (יג, כ) "היש בה עץ אם אין" משמע (קצת עכ"פ) דעתה "סר צל" ומנין ידעו - ומתרץ איוב הי' - מפורסם וידעו ממיתתו.

ב) ולהעיר שבפרש"י כפי שהובא ברמב"ן ליתא "איוב שהי' מגין עליהם". ובדפוס ראשון "זהו שאמר איוב כו". ובדפוס שני "שהי' מגין עליהם בזכותו".

9) ומכיון שסר מעליהם "נמשל ככהמות נדמו

משא"כ להראב"ד אין בהם "צילו של המקום", ויש לפרש להכתוב בדרך אחרת.¹⁰

ומפני זה הי' קל להרגם" (מו"נ ח"ג פי"ח. וראה מפרשים שם).

10) ביאור הנ"ל (וכן הביאור בפנימיות הענינים דבמקורי הדברים) יתכן גם לפי שיטת הבעש"ט בהשגחה, שיש השגחה פרטית על כל פרט דדצח"מ (ראה בהמובא בהוספות לכתר שם טוב סי' קיט ואילך), כי לכ"ע (גם לשיטת הבעש"ט) ישנם דרגות ואופנים בהשגח"פ (ראה בהמובא בקונטרס השגח"פ (לקוטי שיחות כרך ה' ע' 278 הערה ב). לקר"ש ח"ח ע' 170-169 הערות 50, 53). והביאור בפנים בשתי הדיעות הוא (לשיטה זו) באופן גילוי ההשגחה עליהם, ושייכותה וייחודה עמהם.

ועפ"ז מובנת השייכות לטומאה וטהרה לאחר מ"ת דוקא [אף שגם לפני מ"ת צ"ל שהי' השגחה פרטית, וגם לפי דעת חכמי ישראל שלפני הבעש"ט (ראה מו"נ שם. רמב"ן ובהי' וירא יח, יט)], כי החידוש דמ"ת (בעיקרו) הי' בייחוד אלקות (השגחתו) עם העולם והנבראים. ראה לעיל הערה 6. ואכ"מ.

וזה הי' עיקר כוונתן של בנות צלפחד בזה שאמרו שאביהן "לא הי' בתוך העדה הנועדים ע"י ה'" - להדגיש שלא מת בחטא המתלוננים שדיברו כנגד הכניסה לארץ ישראל (שבהם נאמר (יד, לה) "העדה הרעה הזאת הנועדים עלי"), אלא משום חטא אחר, ענין פרטי ("בחטאו מת"), ולכן אין למה יפסיד לגמרי את חלקו בארץ ישראל, באופן שאפילו יוצאי חלציו - בנותיו - לא יקבלו חלק זה.

ג. ומעתה יתבאר מדוע הוכרח רש"י לבאר במה כן הי' חטאו של צלפחד - שהוא כדי ליישב קושיא פשוטה:

בפרשתנו מפורש (כנ"ל) "וילונו . . כ" בני ישראל" - הרי ש"כל העדה" נטלו חלק בחטא המתלוננים, ולכן נגזר על כולם (אלו שהיו מבין עשרים שנה ומעלה) למות במדבר ולהפסיד חלקם בארץ. ומעתה, מהיכתי תיתי לחדש שצלפחד מת בגלל עניין אחר - "בחטאו מת"?

וכדי לתרץ תמיהה זו, מביא רש"י את שיטת רבי עקיבא, ש"מקושש עצים היה":

מעשה המקושש הי' בסמיכות ליציאת מצרים, עוד לפני מתן תורה. וכדברי רש"י בפרשתנו: "בגנותן של ישראל דיבר הכתוב, שלא שמרו אלא שבת ראשונה, ובשני" בא זה וחיל"ה" [וכבר האריכו המפרשים בהשקו"ט שבו; וראה שיחת ש"פ עקב תשכ"ח. וש"נ]. ומעתה מובן בפשטות, שאם צלפחד הי' המקושש הרי שהוא מלכתחילה לא הי' שייך לחטא המתלוננים שלא רצו להיכנס לארץ ישראל - כיון שהי' זה יותר משנה לפני שילוח המרגלים!

ד. ויש להוסיף בביאור השייכות של פירוש זה לרבי עקיבא דוקא. כי הנה, על רבי עקיבא מצינו שהי' "רגיל לזכות את ישראל" (רש"י ד"ה שבקי' - סנהדרין קי, ב). ולכן הוא מפרש שצלפחד הי' מקושש עצים, כי על ידי זה הוא "מלמד עליו זכות" וממעט בחטאו (ע"פ דרך הפשט):

ראשית כל, הנה מכל החטאים שידועים לנו מדור המדבר, הי' ה"מקושש" החטא היחידי שבו חטא אדם פרטי לבדו, מבלי להחטיא אחרים עמו [וזהו גם הדיוק "בחטאו מת" - שמת בגלל חטא פרטי שחטא בו לבדו]. ושנית, אליבא דרש"י הרי חטא זה של המקושש הי' עוד לפני מתן תורה (כנ"ל) - והרי מובן בפשטות, שלפני מתן תורה לא היתה חומרה במצוות כמו אחרי מתן תורה (וראה משנ"ת במדור זה לש"פ ואתחנן תשע"ד).

[לכאור' הי' אפשר להוסיף ב"לימוד זכות" על המקושש - ע"פ המדרש הידוע (הובא בתוס' ב"ב קיט, סע"ב. תרגום יונתן בן עוזיאל פרשתנו על אתר) שהמקושש לשם שמים נתכוון כו'; אבל - אין זה מתאים בשיטת רש"י בדרך "פשוטו של מקרא", שכתב בפירוש ש"בגנותן של ישראל דיבר הכתוב", היינו, שזהו ענין של גנאי ולא שהי' "לשם שמים"].

ה. אמנם רבי שמעון ידועה שיטתו ש"דריש טעמא דקרא" (גיטין מט, ב. וראה רש"י סנהדרין קיב, א ד"ה אמר ר"ש) – ולכן בנידון דידן הוא מעדיף לומר שצלפחד "מן המעפילים היה", כי עי"ז יומתק ויהי יותר "טעם" לטענת בנות צלפחד:

להשיטה שצלפחד הי' ה"מקושש עצים" – אמנם מובן שמלכתחילה לא היתה לו שייכות לחטא המתלוננים, וגם ממעט הדבר בחטאו (וכנ"ל ס"ג), אבל סוף סוף הרי "בחטאו מת" ויש מקום לבע"ד לטעון שאין הכרח שבנותיו יקבלו חלק בארץ. אמנם להשיטה שצלפחד הי' "מן המעפילים" – יש סברא חזקה שאי אפשר שיפסיד חלקו בארץ:

המעפילים היו מאלה שלפני כן התלוננו ולא רצו להיכנס לארץ ישראל; אבל לאחר מכן הם חזרו בתשובה על תלונתם זו ורצו מאוד להיכנס לארץ, עד כדי כך שאפילו כאשר הזהיר אותם משה "אל תעלו כי אין ה' בקרבכם וגו'" (יד, מב), מכל מקום העפילו לעלות אל ראש ההר כו' מתוך רצון חזק להיכנס לארץ!

ואמנם, המעשה שלהם נחשב לחטא, שהרי המרו את פי משה [ולכאור' זהו חטא גדול עוד יותר מחטא המקושש, וכנ"ל ס"ג שחטאו הי' קל בכמה פרטים]; אבל בענין הפניסה לארץ – הרי המעשה שלהם מבטא תשובה הכי גדולה מתוך מסירות נפש [ומצינו כגון דא ענינים של "מצוה הבאה בעבירה" וכיו"ב], ולכן, טענו בנות צלפחד, לא יתכן שבגלל מעשה זה יפסידו לגמרי החלק בארץ.

ויהי רצון, שנזכה תיכף ומיד לביאת משיח צדקנו, שהוא יקבץ את כל נדחי ישראל ויביאם אל ארץ הקודש, "וישבו שם וירשוה"; וזרע עבדיו ינחלוה, ואוהבי שמו ישכנו בה".

בידה מצות פו"ר.

שסבר דשחיטתם כמתה מאל"י.

ג

יבאר דהוא פלוגתא בכללות התורה בגדר נכרי

ועפ"ז נראה לומר גבי חשיבות עכו"ם לדינא בכללות הלכות התורה, דמצינו לומר בזה בב' סברות (מעין ב' סברות שישנם בנוגע למצוה פרטית), דהא ודאי בכמה דינים שישנם לישראל נזכרו הנכרים למציאות ותלויים וכרוכים ההלכות בקיומם, וא"כ נוכל לחקור בזה אי בהא שנכרכו כמה דברים מדיני ישראל בקיומם, נחשבה מציאותם לענין דיני התורה בגדר אחד כמו מציאות הישראל, או דמציאותם הוא במין חשיבות אחר, מגדר דבר הצדדי שבו תלויים דיני ישראל.⁵

ומצינו לומר דבזה גופא נחלקו הרמב"ם והראב"ד, אי סברת ההגיון תחייב שחשיבות מציאותם לענין מעשיהם וכו' בדיני התורה הוא ממין אחד מחשיבות אדם שהוא ישראל או שנשתנה גדר מציאותם, דהרמב"ם סבר שנחשבו מגדר אחד, ולזה ס"ל דליכא לחלק ביניהם לענין מעשה שחיטה, דאף גוי ששחט מעשה "זביחה" הוא, ואף שאין שחיטה זו מתרת באכילה, מיהו בכח מעשיו לקלקל. והראב"ד סבר דאינם חשובים באותו הגדר, ולכך ראה לחלק דמעשה "זביחה" אינו שייך כלל בהו, רק ב"זובח" שהוא ישראל, וזהו

⁵ ראה גם לקוטי שיחות ח"ו ע' 91 ואילך. ע' 236. ועוד.

והנה הגאון מרוגוטשוב הוסיף בביאורו הנ"ל, דממחלוקת זו יסתעף אי נאמר "גדר השגח"פ באומות, דלהרמב"ם דהו מציאות חשובה, שפיר שייך בהו "גדר השגחה פרטית", ו"גם הם הו גדר השגח"פ". משא"כ להראב"ד דאינם רק "העדר", ליתא בהו "גדר השגח"פ".

וע"פ מה שתלה הדברים בענין השגח"פ, יש להסמיק לב' הסברות, מהא דמצינו ב' אגדות בפירוש הכתוב דפרשתנו (יד, ט) גבי המרגלים, שהוזהרו לבל יפחדו מז' אומות שבארץ כיון ש"סר צילם מאליהם", דהביא ע"ז רש"י בפירושו ב' דרכים: א) "צילם" היינו "מגינם וחזקם", ופירוש "סר צילם מאליהם" היינו שכשרים שבהם שהיו מגינים עליהם מתו, איוב שהי' מגין עליהם.⁶ ב) "צילו של המקום

⁶ ואף שגם לשיטת הראב"ד הם בגדר "מציאות" בנוגע לכו"כ דינים – י"ל בדא"פ דהענין דהשגחה פרטית נוגע אם הם בגדר מציאות לענין טומאה וטהרה – מפני שענין הטומאה והטהרה נתחדש במ"ת ביחד עם ביטול הגזירה דעליונים לא ירדו כו' (שמו"ד פי"ב, ג. תנחומא וארא טו) שאז השגחת העליון (אשר חד הוא עם העליון – כמבואר בתניא (שעהייה"א פ"ז פג, א ואילך). וראה תניא פמ"ח)) – תוכל לרדת למטה. וראה לקמן הערה 10.

⁷ הב' לשונות "מגינם וחזקם" יש לפרש שזהו כנגד הב' פרטים שבפרש"י: "כשרים שבהם" – "חזקם", "איוב שהי' מגין עליהם" – "מגינם". ומה שמתחיל ב"מגינם" (וכשמפרט מפרט תחלה "כשרים שבהם"), כי: א) זהו פשוט יותר בפ"י תיבת "צילם" (ראה רא"ם. חזקוני וראב"ע כאן), ב) "מגינם" נוגע יותר מ"חזקם". וראה הערה הבאה.

⁸ הכרחו של רש"י לפרש "איוב שהי' מגין עליהם" – דלכאור' א) מספיק אמרו "כשרים שבהם

דלענין דיני טומאה בכלל מצינו דלא נחשבו למציאות והושוו לבהמות³, וכיון שבטומאה מצינו דהווי "העדר" (אסף רוח בחפניו), ודאי אי אפשר שע"י מעשיהם יקלקלו הם עצמם את הבהמה להיות מטמאה במשא.

ב

יבאר דבגדר "מכשיר" מצינו לחקור אם שווה בחשיבותו למצוה עצמה

והנראה בזה, דאיפליגו כאן בכללות גדר וחשיבות עכו"ם בדיני התורה, כמשי"ת להלן סברות ההגיון בזה.

הנה, נחלקו תנאי (שבת קל, א) אי מכשירי מצוה דוחין שבת א"ל, דלר"א דוחין, אבל להלכה איפסיק כמ"ד אין דוחין (רמב"ם הל' מילה פ"ב ה"ו. שו"ע או"ח ששל"א ס"ו. שו"ע אדה"ז שם ס"ז).

וכבר נתבאר בזה באריכות (ראה לקו"ש ח"י"ז ע' 187. ע' 235. ועוד), דפלוגתא זו תלויה אי אמרינן בדבר שהוא הכשר וסיוע אל העשי' דחשיב כהעשי' עצמה א"ל. דלר"א, כיון שאי אפשר לעשי' זו בלא הכנה והכשרה שלפני, ע"כ חשיבא ההכשרה מגדר עשיית הפעולה עצמה, ולזה מכשירי מילה דוחין את השבת כמילה עצמה. אמנם שאר תנאי ס"ל, דאף שמוכרחת ההכשרה אל הפעולה, מ"מ

3) אבל להעיר מל' הרמב"ם (הל' טו"מ פ"א הי"ג): עכו"ם שנגע במת. . הרי הוא כמי ש"א נגע האד למה זה דומה לבהמה שנגעה כו".

חשיבא רק בגדר "הכנה", אבל ליכא בה אותה החשיבות והגדר כהעשי' עצמה, לדחות את השבת כמותה.

והנה, אף דהתם קיי"ל דלא כר"א, מיהו מצינו גם להלכה מעין סברא זו בכ"מ, וכמו דברי הר"ן הידועים (רפ"ב דקידושין) גבי אשה במצות פו"ר, דאף שאינה מחוייבת בעצמה, "מ"מ יש לה מצוה מפני שהיא מפייעת לבעל לקיים מצותו" – דבפירוש דברי הר"ן מצינו למימר בב' אופנים (כמשנ"ת כבר בארוכה (ראה לקו"ש שם. ח"י"ד ע' 41 ואילך)), דמ"ש ש"יש לה מצוה" אפשר לפרשו מצוה סתם, דהמסייע למצוה איזה שתהי' הוי גדר "מצוה" בפ"ע, אבל אפשר לפרש עוד בזה דע"י שמסייעת למצות פו"ר הויא המצוה שבידה מצות פו"ר עצמה, דמצוה רבה היא (תורה וכו' – שבת ד, א. ד"ה לא תהו – גיטין מא, ב).

והחילוק בזה ממכשירי מצוה מובן⁴, דאף שבמכשירי מצוה פסקו כנ"ל דאינו מחשיבות המצוה עצמה, י"ל דזהו מפני שאף שההכשרה מוכרחת אל הפעולה, מ"מ נפרדת היא ממנה בזמן ונעשית מקודם אלי' כו', היינו שהיא אכן בשבי"ע עשיית המצוה (ומוכרחת אלי'), אבל אינה חלק אחד מן עשיית המצוה, ובזמנים נפרדים הם, ולכן אינה באותו גדר וחשיבות. משא"כ באשה דאף שאין החיוב עלי', מ"מ בהשתתפותה בעשיית המצוה עצמה, נעשו מעשי' לחלק מעשיית מצוה זו, ואף

4) ראה לקוטי שיחות ח"י"ז ע' 236. ע' 190 הערה 69. ועוד.

בנינים

עיונים וביאורים קצרים

שמקורם ממלאכים, ובמילא, גבורתם היא גם גבורה רוחנית הבאה מן השמים.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק כ"ח עמ' 85 ואילך)

"בן עמרם" – לשון זילות או לשון כבוד?

ויהם כלב את העם אל משה גו' אל משה – אמרו וכו' זו בלכר עשה לנו בן עמרם, השומע ה' סבור שבא לספר בנגותו וכו' (יג, ל. רש"י)

לכאו' צריך ביאור, מנין לו לרש"י שכלב אמר "בן עמרם", הרי בפסוק כאן מפורש "אל משה"? למה משנה רש"י מלשון הכתוב "משה" ל"בן עמרם".

ויש לבאר בפשטות:

הדין הוא שאסור לקרוא לרבו בשמו מכלי להקדים תואר של כבוד, כמו "מורי", "רבי" וכיו"ב (סנהדרין ק, א. רש"י שם). וכן מצינו בכתובים, שכאשר יהושע דיבר על משה אמר "אדוני משה כלאם" (בהעלותך יא, כח), שבפשטות הוספת "אדוני" הוא מטעם זה.

והנה, כאשר דיבר כלב אל העם, שבאותה שעה רצו לשמוע רק את "נגותו" של משה, לא הי' יכול לקרוא את משה בתואר של כבוד, כי אז לא הי' בכוחו להשתיק את העם. ולקרא בשמו – אסור.

על כרחנו לומר שקרא את משה "בן עמרם". שהרי לשון זה משתמע לתרי אנפי, שהם חשבו שאומר "בן עמרם" לפי שאינו מחשיב את משה, וכאילו כל מעלת משה הוא היותו "בן עמרם". אך אליבא דאמת, באמירת "בן עמרם" כבוד עוד יותר מזה שהי' קורא אותו בשמו, שהרי י"א שבפניו אין להזכיר שמו כלל (ראה ש"ך יו"ד סרמ"ב סקכ"ד), ואמירתו "בן עמרם" הי' כבוד גדול יותר מהזכרת שמו.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק ח' עמ' 84 ח"ב 10)

נפילים – ענקים או בני מלאכים?

ושם ראינו את הנפילים בני ענק מן הנפילים

הנפילים – ענקים מבני שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמים בימי דור אנוש (יג, לג. רש"י)

לכאו' תמוה, הרי בפר' בראשית (ו, ד) פירש רש"י ש"נפילים" – בלשון עברית לשון ענקים הוא, וא"כ, מהיכא תיתי לומר כאן שפירוש "נפילים" הוא "מבני שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמים", הרי אפשר לפרש כפשוטו, שמדובר על "ענקים" (ובמפרשים ביארו באופנים שונים).

ויש לבאר בפשטות:

בפסוקים הקודמים מבואר, שכאשר תיארו המרגלים את גבורתם של יושבי הארץ כבר אמרו "אפס כי עז העם וגו'" וגם ילידי הענק ראינו שם" (יג, כח). וא"כ, הוקשה לו לרש"י, מדוע חזרו כאן המרגלים עוד הפעם על זה ואמרו "ושם ראינו את הנפילים"? – אם כוונתם רק ל"ענקים", הלא כבר סיפרו עליהם קודם?

וע"ז מתרץ רש"י:

לאחרי דברי המרגלים על גבורתם של יושבי הארץ, השתיקם כלב ואמר "עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה" (יג, ל). והיינו, שמשם הראה נסים גדולים שלמעלה מן הטבע, "קריע לנו את הים והוריד לנו את המן וכו'" (רש"י שם), ובמילא אין לפחד מיושבי הארץ, שהרי בכחו של משה להלחם עמם בדרך נסית.

ועל טענה זו של כלב, ענו המרגלים ואמרו דבר חדש "ושם ראינו את הנפילים". שאין כוונתם בזה ל"ילידי הענק" שעליהם דברו מקודם, אלא ל"ענקים" מבני שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמים, שבזה טענו המרגלים ואמרו שיש לפחד מהכניסה לארץ, לא רק מפני גבורתם הגשמית של יושבי הארץ, כי בזה יכול משה להלחם, אלא גם מפני גבורת ה"נפילים"

גינה של תורה

תפילת משה – על יהושע דוקא

הטעם שתפילת משה – "י-ה יושיעך מעצת מרגלים" היתה רק על יהושע ולא על כל המרגלים; ביאור טעות המרגלים ע"פ פנימיות

א. על הפסוק (פרשתנו יג, טז): "ויקרא משה להושע בן נון יהושע" – איתא ברש"י (ומקורו בסוטה לד, ב), שמשוה "התפלל עליו י-ה יושיעך מעצת המרגלים".

ולכאור' צריך ביאור בהא דמשה התפלל רק בעד יהושע, ולא עבור שאר המרגלים – דממה נפשך:

אי נימא דהמרגלים היו כשרים באותה שעה, וכן מוכרח גם ממה שמשוה רצה והסכים לשלוח אותם (דשילוח המרגלים הי' תלוי בדעתו של משה – "שלח לך, לדעתך" (פרש"י ר"פ)) ולכן לא התפלל עבור כל המרגלים – א"כ, לשם מה התפלל עבור יהושע?

ואם תמצי לומר, דלמרות שהמרגלים היו כשרים באותה שעה, סוף-סוף חשש משה שמא יתרחש דבר-מה, ולכן התפלל בעבור יהושע – מדוע איפוא, התפלל רק עבור יהושע ולא עבור כל שאר המרגלים?

ב. ויובן בהקדם ביאור במה שמצינו כמה אופנים ודרכים בהנהגותיהם של הצדיקים: דהנה, מסופר בגמ' (שבת לא, א) אודות גר שהגיע לשמאי ואמר לו "למדני כל התורה כולה על רגל אחת", ו"דחפו שמאי באמת הבנין". אמנם, כאשר הגיע אחרי-כן להלל עם אותה הבקשה, אמר לו: "דעלך סני לחברך לא תעביד, ואידך פירושא הוא".

לקראת שבת

ע"ז, כיון שעסק בה גוי לשוחטה וע"י מעשיו טימא.

וע"ז הוקשה לי' להראב"ד, דרק באדם שהחשיבה התורה מציאותו בעצמו נוכל לומר דבכח מעשיו לקלקל ולטמא, אבל בגוי שאין מציאותו חשובה בהלכה כלל, והוא כ"העדר" ממש, הרי שוחט אין כאן שחיטה אין כאן, וא"א שטימא הבהמה ע"י ידי מעשיו, דרק מי שהוא חשוב למציאות יכול לקלקל במעשיו. ולזה הוכרח לו להראב"ד, דאין הבהמה נטמאת ע"י קלקול הגוי, רק אדרבה – כיון שאין מעשי הגוי כלום, חשיבא בהמה זו כמתה מא"י ממש, ולזה חשיבה במי"א (ולא ע"י הגוי) לנבילה דאורייתא ככל בהמה שמתה בלא שישחטה.

ומצינו סימוכין לביאורו בדברי הראב"ד, מדעת התוס' (חולין ג, ב ד"ה קסבר) והרא"ש (שם ס"ה ה') בהא דאין שחיטת גוי כשירה להתיר באכילה, שכתבו דילפינן זה מן הכתוב "וזבחת ואכלת" (ראה יב, כא), דדווקא מי שהוא בר זביחה אכול מזבח, לאפוקי עכו"ם "כיון דלאו בתורת שחיטה כששחטה הוא ל"י כמתה מאלי" (ר"ן שם). ובתוספתא (ריש חולין) שהובא בכס"מ שם דכ"ל "לא שזבח עכו"ם ולא שזבח עכו"ם ולא שזבח הקוף ולא שזבחה מאלי".

1) וע"ד דעת התוס' (חולין ג, ב. ד"ה קסבר) והרא"ש (שם ס"ה ה') דלמדין מ"זבחת ואכלת" (ראה יב, כא) אותו שהוא בר זביחה אכול מזבח, לאפוקי עכו"ם "כיון דלאו בתורת שחיטה כששחטה הוא ל"י כמתה מאלי" (ר"ן שם). ובתוספתא (ריש חולין) שהובא בכס"מ שם דכ"ל "לא שזבח עכו"ם ולא שזבח עכו"ם ולא שזבח הקוף ולא שזבחה מאלי".

מש"א"כ לדעת הרמב"ם דלמד ממ"ש (תשא לד, טו) "וקרא לך ואכלת מזבח מאחר שהזהיר . . אתה למד שזבח אסור כו" (הלי' שחיטה פ"ד הי"א), הרי נמצא שבעצם בר זביחה הוא" (גם לפי גי' הש"ך יו"ד הל' שחיטה ס"ב סק"ב), ראה ביאור הרי"פ פערלא לרס"ג ל"ת יא בתחלתו.

ועפ"ז מובן ביאור הצפ"ע"נ במחלוקת הרמב"ם והראב"ד גם כפשוטו.

2) ובמשנה ע"ז (נא, ב): ע"א של עכו"ם אסורה מיד כו'.

א) וראה כ"מ כאן. וטושי"ע יו"ד ר"ם ב. ובנו"כ שם.

ולפום ריהטא – אינו מוכן: מכך שהלל ענה לו "דעלך סני וכו' ואידך פירושא הוא", מוכח שזהו ענין נכון אליבא דאמת. וא"כ, מדוע שמאי לא ענה לו את התשובה הזו?

אלא הענין בזה, דבעבודת ודרכי הצדיקים ישנם (בכללות) ב' אופני הנהגה:

(א) הנהגה שהיא באופן ותנועה של יציאה והתנתקות מגדרי העולם (ובלשון הקבלה והחסידות: קו הגבורה – העלאה מלמטה למעלה), כאשר לצדיק אין כל עסק עם עניני העולם הגשמיים;

אמנם, קו עבודה כזה אינו שייך עבור הכלל, אלא רק לצדיקים יחידי סגולה. וע"ד מה דאיתא בגמ' (ברכות לה, ב) על מאמר רשב"י: "אפשר אדם חורש וזורע תורה מה תהא עלי' כו'" – "הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם".

(ב) הנהגה באופן של המשכת הקדושה לתוך עניני העולם (בלשון הקבלה והחסידות: קו החסד – המשכה מלמעלה למטה). דהצדיק, אינו רק "צדיק" עבור עצמו, אלא משפיע מצידקותו אף על העולם שמסביבו.

וזהו החילוק בין הנהגת שמאי להנהגת הלל:

שמאי הוא מלשון "השם אורחותיו" (לקו"ת שה"ש מת, ג), והיינו שהכל בא במדידה והקפדה. וזהו מה ששמאי לא ענהו כלל, אלא "דחפו באמת הבנין" – ד"אמת הבנין" מורה על מדידה והגבלה שב"בנין" (דרך הנהגה ד) שמאי, ומצד המדידה שברוך הנהגת שמאי אין מקום לענות לבקשת הגר, "דחפו".

[ולפ"ז מוכן הא ד"בית שמאי במקום בית הלל אינה משנה" (ברכות לו, ב) – כי דרך הנהגה זו ראוי לבית שמאי בלבד, אבל אין זו דרך עבור הכלל]

אבל הלל הוא מלשון "בהלו נרו" (איוב כט, ג), שהוא ענין של המשכת חסד ואור בעולם. וזו היתה גם דרך הנהגתו – להמשיך מקדושתו לתוך עניני העולם. ולכן, מצד הלל הי' מקום אף לגר זה ולבקשתו.

ג. והנה, מצינו שהנהגתו של משה רבינו, רעיא מהימנא – התייחדה בדרך הנהגה זו של התעסקות והשפעה בעולם שמסביבו, ועד שדאג והתמסר לכל אנשי דורו;

וכדאיתא בזוהר בנוגע לג' צדיקים שהיו חלוקים באופן הנהגתם כלפי אנשי דורם, שהתנהגו שלא כדבעי – נח, אברהם אבינו ומשה רבינו:

נח – כאשר נגזר מבול על כל אנשי דורו, התפלל נח רק עבורו ועבור בני משפחתו. אבל על אנשי דורו כלל לא התפלל, אלא רק שבשעה שראוהו בונה את התיבה ושאלוהו על כך, הוא סיפר להם על המבול והטיף להם מוסר. אבל מצד עצמו, נח לא הלך ודאג לאנשי דורו.

אברהם – לא חיכה עד שיגיעו אליו, אלא הוא מצד עצמו הלך לכולם ופרסם אלקות

הידושי סוגיות

פלוגתת הרמב"ם והראב"ד בשחיטת נכרי

יביא מה שביאר הגאון מרוגטשוב דאיפליגו אי חשיב הנכרי לקלקל במעשיו / יקדים דמצינו ב' סברות בגדר "מכשיר" אי הוי כחשיבות הדבר שאליו הכשיר / יסיק דאיפליגו בכללות גדר נכרי לענין דיני התורה אי חשיבי מעשיו כישראל

והנה, הכס"מ תמה על הראב"ד, דמה השגה היא זו, הא הכא אין אנו דנים כלל על הגויים עצמם אם טימאו או נטמאו, רק על מעשה שחיטתם שמטמא הבהמה מד"ס, וא"כ, הא דאין הגויים חשובים מציאות להיות מטמאים בעצמם או להיטמא – לא שייך כלל לנדר"ד.

וכבר ביאר בזה הגאון מרוגוטשוב (צפע"ע עה"ת להפטרות פ' בהר. ובהמובא במפע"צ פ"ו ס"ח), דהראב"ד נתכוון להקשות אהא דכ' הרמב"ם דמדאורייתא אינה טמאה כלל, פירוש, דלא חשיבא נבילה דאורייתא כסתם בהמה שמתה מעצמה בלא שום שחיטה, וכאילו נאמר דמעשי הגוי אינם כלום, אלא רק מדרבנן טמאוה כתקורבת

יישוב קושיית הכס"מ על הראב"ד, דכוונתו להגדיר דבדני טומאה אין מעשי נכרי כלום

כתב הרמב"ם (הל' אבות הטומאות פ"ב ה"י): "שחיטת עכו"ם נבילה ומטמאה במשא... אחד העכו"ם ואחד הכותי או גר תושב שחיטתן נבילה. וקרוב בעיני שאף זה מדברי סופרים, שהרי טומאת ע"ז וטומאת תקורבתה מדבריהם". והשיג עליו הראב"ד, וז"ל: "עכו"ם הם כבהמות ואין מטמאין ואין מיטמאין, עם הדומה לחמור הן גויים כמר מדלי ואת כולם יישא רוח, והחושב אותם לכולם אסף רוח בחפניו".

בעולם, "ויקרא שם בשם הוי' א-ל עולם" (וירא כא, לג); אבל מ"מ, מצינו שבשעה שביקש אברהם רחמים עבור העיר סדום, הוא ביקש רק עבור הצדיקים, וכשנענה שאין עשרה צדיקים בעיר, אזי "ואברהם שב למקומו".

אבל משה רבינו, בהיותו רועה נאמן, התמסר עבור כל אחד ואחד מעם ישראל:

בשעה שעם ישראל חטא בחטא העגל, משה רבינו ביקש רחמים עבור כל עם ישראל, כולל הרשעים שבהם, ועד שאמר: "ואם אין – מחני נא מספרך אשר כתבת" (תשא לב, לב); דלמרות שמדובר בכאלו שחטאו בע"ז ובמזיד, ומצד חשבון שע"פ טעם ודעת אין שום מקום לכך שמשה רבינו ימסור את עצמו עבורם (באומרו "ואם אין גו'") – מ"מ, משה רבינו העמיד את עצמו במסירות נפש שלמעלה מטעם ודעת, גם עבורם.

ד. לפי זה יש לבאר מה שמשה רבינו התפלל רק עבור יהושע, ולא עבור שאר המרגלים, ובהקדם המבואר בתורת החסידות (לקו"ת לרבינו הזקן במדבר לו, ד) בתוכן חטא המרגלים, שרצו להישאר במדבר ולא להיכנס לארץ ישראל – היות והמרגלים לא רצו להתעסק עם גשמיות וחומריות העולם:

דבהיותם במדבר הי' להם את כל צרכיהם (לחם מן השמים, מים מבארה של מרים, ואפילו לבושיהם היו מנוקים ומגוהצים ע"י ענני הכבוד (עקב ח, ד ובפרש"י)). ועי"ז, הי' להם פנאי לעסוק בתורה. אבל בארץ ישראל – יצטרכו להתעסק בחרישה וזריעה וכו', ולהיות שקועים בגשמיות העולם, ולא יהי' להם פנאי ללימוד התורה.

והנה, יתכן דבעבור המרגלים עצמם אכן היתה זו מחשבה נכונה, וכנ"ל שישנם כאלו צדיקים שדרך הנהגתם היא כתנועה של הבדלה מהתעסקות בעניני העולם – אבל עבור כלל ישראל אין זה סדר ההנהגה, אלא יש צורך בהתעסקות עם עניני העולם.

ובזה תבואר התמי' בנוגע לתפילתו של משה:

הא דמשה לא התפלל עבור שאר המרגלים – הוא משום שהיו כשרים באותה שעה; ואעפ"כ, התפלל על יהושע "י-ה יושעך מעצת המרגלים", היינו עצת ומחשבת המרגלים שלא להיכנס לארץ ישראל, ולהישאר מובדלים מעניני העולם – אשר בנוגע לענין זה התפלל משה רבינו עבור יהושע.

והביאור בזה:

משה רבינו ידע שיהושע ימלא את מקומו ויהי' מנהיג הדור הבא (שכן, "אלדרד ומידד מתנבאים במחנה" (בהעלותך יא, כז) ש"משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ" (סנהדרין יז, א)). ובהיות שענינו של מנהיג הדור הוא להתעסק עם העולם שמסביבו, ולהתמסר לכל אנשי הדור, כנ"ל – לכן התפלל משה רבינו על יהושע, שלא יהי' בעצת המרגלים שרצו להתבדל מן העולם.

כנינים

דרוש ואגדה

מדוע שיעור הנחתום קטן משיעור הבעה"ב?

ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה

חכמים נתנו שיעור לבעל הבית אחד מעשרים וארבעה, ולנחתום אחד מארבעים ושמונה (פז, כ. רש"י)

יש לבאר החילוק בין שיעור חלה לבעה"ב לשיעור הנחתום:

בנוגע לענין ה"חלה" מבואר שתוכן מצוות חלה הוא ההכרה בזה שלא יגיעת האדם ועבודתו מביאה לו את התבואה, כ"א הקב"ה לבדו הביא לו את הברכה, ובמילא אין התבואה והעיסה שייכים לו, אלא להקב"ה. ולכן הוא נותן את "ראשית עריסותיכם" – "תרומה לה'", להראות שבאמת שייכת העיסה להקב"ה (ראה בזה בלקו"ת ש"ח עמ' 183 ואילך, ושי"ג).

והנה, מבואר בספרים, אשר בעל עסק רואה את ההשגחה העליונה יותר מיושב אוהל, כי בעל עסק צריך לעשות פעולות שונות כדי להרוויח מעסקו, והצלחתו תלוי' בתנאי המקום והזמן, עליית וירידת השערים וכו'. ובכל זה רואים לעתים תכופות בגלוי שמסבב הסיבות ית' הוא זה שגרם להצלחתו במסחר. משא"כ היושב אוהל, שמקבל בדרך כלל את פרנסתו הקצובה מן המוכן, אין הוא רואה השגחה זו בגלוי כל כך.

ועפ"ז יש לבאר חילוק שיעור החלה בין הבעה"ב להנחתום:

האופה את העיסה בבית אינו מודע בדרך כלל לפרטי הדבר, איך הרוויחו את הכסף לקנות את העיסה, אלא מקבל הוא את הדבר מוכן לאפי', ובמילא אין ה"בעה"ב מרגיש כ"כ איך שהעיסה קשורה ותלוי' בברכת הקב"ה. ולכן עליו לתת שיעור גדול "א' מכ"ד", כי אצלו נדרש זהירות גדולה יותר כדי לא לשכוח שהכל בא מאת הקב"ה. משא"כ הנחתום, שהוא בעל עסק, ואופה את העיסה לפרנסתו באופן הבא ע"י מסחר עם כל התנאים הנ"ל, הרי הוא רואה בעסקו כבר שההצלחה תלוי' בהקב"ה השולח לו את פרנסתו, ולכן אצלו מספיק "א' ממ"ח", כי גם שיעור זה מספיק לשמרו מהטעות שהצלחתו תלוי' רק בו.

(ע"פ לקוטי שיהות חלק י"ח עמ' 185 ואילך)

מדוע אין לחשוש מנפילה כנפילת ה"נפילים"?

ושם ראינו את הנפילים

ענקים, מבני שמוחאי ועזאל שנפלו מן השמים (יג, לג. רש"י)

יש לבאר דברים אלו של המרגלים בדרך החסידות:

ידוע ביאור כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע בנוגע לחטא המרגלים, שהטעם לזה שרצו המרגלים להישאר במדבר הוא כי רצונם הי, לעסוק כל היום בעבודה ורוחנית כמו שהורגלו במדבר, ולא רצו להיכנס לארץ ישראל שאז יצטרכו לזרוע את שדותיהם ולהתעסק גם בעבודה גשמית, שתנתק אותם מעבודתם הרוחנית (לקו"ת ריש פרשתנו, ועוד). ושורש טעותם הי' שחשבו שרוחניות וגשמיות הן כסתירה זה לזה, והעוסק עם דברים גשמיים לא שייך שיתעסק באותו זמן גם בענינים רוחניים.

ועל זה הביאו המרגלים הוכחה מ"הנפילים" ש"נפלו מן השמים":

מסופר במדרשי חז"ל בארוכה, שכונת "הנפילים" היתה לשם שמים, ורק אחרי שירדו לעולם הזה הנה למרות גודל מעלתם כאשר היו בעולמות העליונים, לא יכלו לעמוד בנסיגות עולם הזה, ולכן נפלו וירדו למטה מטה (ראה ילקוט שמעוני בראשית רמז מד, ועוד). ומזה רצו המרגלים להוכיח, שכן הוא בנוגע לעם ישראל, שלמרות גודל מעלתם כאשר שהו במדבר, מ"מ, הכניסה לארץ ישראל והתעסקות עם עניני עולם הזה, תפעל בהם ירידה.

וע"ז ענו יהושע וכלב "אם חפץ בנו ה' גו' והי' אתנו":

הן אמת שירידת המלאכים לעולם הזה פעלה בהם ירידה ונפילה, אך בני ישראל נשנתו בזה שהתעסקותם עם עניני העולם הוא ב"חפץ" ורצון הקב"ה, ובמילא יש לישראל כח מיוחד מהקב"ה לחבר שני הפכים, רוחניות וגשמיות, ולהעלות גם את ענינים הגשמיים ולחברם להקב"ה.

(ע"פ לקוטי שיהות חלק כ"ח עמ' 91 ואילך)